

Ett icke processbehörigt barn kan genom sin ställföreträdare överklaga ett beslut om omhändertagande enligt LVU, trots att ställföreträdarens egen uppfattning är att detta bör bestå.

Lagrum:

36 § första och tredje styckena lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Ordföranden i stadsdelsnämnden i Askim-Frölunda-Högsbo i Göteborgs kommun beslutade den 30 oktober 2013 att omedelbart omhänderta den då snart 13-åriga Leo med stöd av 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt att enligt 11 § LVU placera honom på ett ungdomshem. Beslutet underställdes förvaltningsrättens prövning den 5 november 2013.

I förvaltningsrätten uppgav Leos offentliga biträde tillika ställföreträdare, advokat Anders Larsson, att han godtog beslutet om omedelbart omhändertagande men att Leo själv motsatte sig detta. Förvaltningsrätten fastställde den 12 november 2013 det underställda beslutet.

Anders Larsson överklagade, i egenskap av ställföreträdare för Leo, förvaltningsrättens beslut hos kammarrätten och yrkade att beslutet om omhändertagande skulle upphävas. Han uppgav att han som ställföreträdare för Leo inte hade någon annan uppfattning än den han framfört i förvaltningsrätten. I telefonsamtal med kammarrätten uppgav Anders Larsson att han utifrån advokatetiska ställningstaganden inte kunde förvägra Leo rätten att få sin sak prövad i kammarrätten.

Kammarrätten beslutade den 25 november 2013 att avvisa överklagandet. Som skäl angavs bl.a. att Anders Larssons talan inte kunde föranleda någon åtgärd eftersom han, såsom talan utformats, inte yrkade någon ändring av förvaltningsrättens beslut. Leo, som var under 15 år, saknade rätt att själv föra talan i målet och kunde inte heller ge Anders Larsson i uppdrag att som ombud föra hans talan.

Anders Larsson överklagade kammarrättens beslut och yrkade, i egenskap av ställföreträdare för Leo, att Högsta förvaltningsdomstolen skulle besluta att kammarrätten skulle pröva frågan om omedelbart omhändertagande i sak. Han anförde bl.a. följande. Den unge har framfört missnöje med att tvångsvårdas och har velat överklaga beslutet som innebär tvångsvård. Den unge har visat sig förstå vad ett överklagande innebär och att det finns flera nivåer av domstolar som kan komma till olika slut. Han har därför av advokatetiska skäl överklagat förvaltningsrättens beslut. Överklagandet ska dock betraktas som den unges överklagande, även om processhandlingen är vidtagen av honom som ställföreträdare. Man kan argumentera för att ställföreträdarskapet enligt LVU är av sådan karaktär att den förordnade har att säga nej till

den unges önskemål om överklagande. Det är dock inte självklart att ett advokatuppdrag ska behandlas så, när fråga är om önskemål om överklagande från ett barns sida när barnet uppnått viss mognad. Det kan förekomma situationer i vilka advokaten av olika skäl finner att det är riktigt att den unge får en flerstansprövning, även om den unge är under 15 år och även om advokaten i egenskap av ställföreträdare funnit att avgörandet i fråga är riktigt.

Högsta förvaltningsdomstolen inhämtade yttrande i målet från Sveriges advokatsamfund som anförde bl.a. följande.

Det offentliga bitrådets huvudsakliga uppgift är att ge råd och stöd till barnet. Som ställföreträdare ska det offentliga bitrådet företräda barnet i processen och framföra barnets åsikter och ta tillvara barnets intressen. Den särskilda företrädaren ska verka för barnets bästa. Det är inte detsamma som att följa barnets instruktioner. Att representera barnets rätt och barnets bästa är därför ett uppdrag som kan innehålla många konfliktsituationer. – Ur ett advokatiskt perspektiv innebär uppdraget som ställföreträdare och offentligt biträde att advokaten ska verka för barnets bästa. Samtidigt ska advokaten visa klienten lojalitet. Advokatens främsta skyldighet är att ta tillvara klientens rätt på bästa sätt och efter bästa förmåga samt visa klienten trohet och lojalitet. I ett fall som det aktuella leder detta ytterst till att en intressekonflikt mellan den unge och ställföreträdaren måste anses föreligga. Som huvudregel ska då advokaten enligt Vägledande regler om god advokatsed frånträda uppdraget. Med hänvisning till 36 § LVU blir det i så fall omöjligt för alla advokater att biträda ett barn under 15 år i en situation som den beskrivna. Detta kan ur ett praktiskt perspektiv inte anses acceptabelt, utan frågan måste lösas på annat sätt. – En utgångspunkt för bedömningen är att se till det övergripande syftet med lagstiftningen. Syftet är att förstärka barnets rätt att komma till tals och att ett ökat fokus ska ägnas åt vad som kan anses vara barnets bästa. Att inte medge ställföreträdaren och det offentliga bitrådet en rätt att överklaga beslut i enlighet med den unges uttalade önskemål härom, får till följd att den unge förvägras en flerstansprövning. – Enligt uppgift har Leo uppnått viss mognad och klart gett uttryck för att han vill att förvaltningsrättens beslut ska överklagas samt anvisat alternativa lösningar i förhållande till placeringen på ungdomshemmet. Han måste dessutom anses berörd av beslutets rättsliga verkningar på ett enligt honom negativt sätt. Sammanfattningsvis anser samfundet att Leo genom sitt offentliga biträde har rätt att överklaga förvaltningsrättens beslut, trots att denne för egen del har anförts att omhändertagandet bör bestå.

Högsta förvaltningsdomstolen (2014-06-16, Jermsten, Almgren, Nord, Saldén Enérus, Silfverberg) yttrade:

Skälen för avgörandet

Frågan i målet är om ett icke processbehörigt barn genom sin ställföreträdare kan överklaga ett fastställt beslut om omedelbart

omhändertagande enligt LVU, trots att ställföreträdarens egen uppfattning är att omhändertagandet bör bestå.

Av 36 § tredje stycket LVU framgår att den som är förordnad som offentligt biträde enligt 39 § för någon som är under 15 år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Bestämmelsen infördes med anledning av att det ansågs mindre lämpligt, med hänsyn till att barn och vårdnadshavare kunde ha motstridiga intressen i vissa mål och ärenden, att barnet var beroende av vårdnadshavarnas vilja när det t.ex. gäller att överklaga ett beslut. Genom bestämmelsen kom de yngre barnens möjligheter att komma till tals att förbättras (prop. 1994/95:224 s. 45 ff.).

Barn som är under 15 år utövar således sin talerätt genom ställföreträdaren. Ställföreträdarens uppgift är att ta tillvara barnets intresse och att framföra de synpunkter och önskemål som barnet har. Skulle ställföreträdaren ha en annan uppfattning än barnet, bör han med beaktande av barnets önskemål hävda den uppfattning som han anser bäst tjäna barnets intresse. Om barnet så önskar, ska ställföreträdaren se till att beslut och domar blir överklagade (a. prop. s. 57).

Barns rätt att komma till tals i LVU-mål förstärktes den 1 januari 2013 genom ändringar i 36 § första stycket LVU. Av bestämmelsen framgår bl.a. att den unge ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne och att den unges åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

Bestämmelsen innebar en anpassning till artikel 12 i barnkonventionen, som handlar om barnets rätt att komma till tals. Artikeln innehåller inte några specifika åldersgränser eller någon definition av begreppet mognad. Det måste i varje enskilt fall göras en bedömning av barnets förmåga att förstå det som barnet uttrycker sin åsikt om (prop. 2012/13:10 s. 37 ff.).

Mot bakgrund av syftet med bestämmelserna i 36 § första och tredje styckena LVU bör utgångspunkten vara att ställföreträdaren har att tillmäta den unges åsikter och inställning betydelse i förhållande till ålder och mognad och i varje enskilt fall bedöma den unges förmåga att förstå innebörden av den uppfattning som han eller hon framfört. Om den unge uppnått viss mognad och klart gett uttryck för att han eller hon vill att ett avgörande ska överklagas ska ställföreträdaren se till att så sker. Detta kan innebära att ställföreträdaren t.ex. har att överklaga ett fastställt beslut om omedelbart omhändertagande även om ställföreträdaren anser att beslutet bör bestå.

En förutsättning för klagorätt är dock att beslutet kan anses ha gått den unge emot (33 § andra stycket förvaltningsprocesslagen [1971:291]). Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 2006 ref. 10 uttalat att huruvida ett avgörande gått någon emot får bedömas från fall till fall med

beaktande av det intresse som den av beslutet berörde kan anses ha i saken, att barnet i ett mål av det aktuella slaget kan antingen motsätta sig eller önska ett omhändertagande och att alltefter beslutets innebörd och sin egen inställning barnet kan bli klagoberättigat.

I det nu aktuella målet har ställföreträdaren tillmätt Leos åsikt sådan betydelse att han, i egenskap av ställföreträdare, överklagat förvaltningsrättens beslut, trots att han själv ansett att det omedelbara omhändertagandet ska bestå.

Eftersom Leo i förvaltningsrätten motsatt sig ett omedelbart omhändertagande får förvaltningsrättens beslut anses ha gått honom emot. Han har därför genom sin ställföreträdare klagorätt och kan överklaga beslutet att fastställa det omedelbara omhändertagandet.

Enligt 9 § första stycket 2 LVU upphör dock ett omedelbart omhändertagande när rätten avgör frågan om vård. Förvaltningsrätten har i dom den 12 december 2013 beslutat att Leo ska beredas vård med stöd av 1 § andra stycket och 3 § LVU. Frågan om omedelbart omhändertagande har således förfallit. Målet föranleder därför inte någon vidare åtgärd utan ska avskrivas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avskriver målet.

Mål nr 7854-13, föredragande Ann-Christine Johansson

Anm. Samma dag avgjordes mål nr 2072-14, där förhållandena var likartade och bedömningen i fråga om klagorätt densamma.

Rättsfall: RÅ 2006 ref. 10.

Litteratur: prop. 1994/95:224 s. 45 ff. och 57; prop. 2012/13:10 s. 37 ff.